

УДК 785.929.477.74

Шеремет В. В.

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» (Україна, Миколаїв),
vita_vl@ukr.net

ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ АРКАСА В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Виявлено основні соціокультурні явища, що характеризують розвиток народно-інструментального мистецтва Північного Причорномор'я на рубежі XIX–XX століть. Проаналізовано діяльність та визначено особистий внесок М. Аркаса у становлення національної культури та народно-інструментального мистецтва в причорноморському регіоні.

Ключові слова: М. Аркас, Північне Причорномор'я, народно-інструментальне мистецтво, національна культура.

Друга половина XIX століття, – це період до якого належать перші письмові згадки про побутування музичних етнотрадицій Північного Причорномор'я України (М. Аркас, М. Надєждін, Ф. Вовк), а також, про музичний інструментарій та традиції музикування представників різних етносів, що оселялися на теренах причорноморського регіону з різних причин.

На початку XX століття на теренах краю з'являються перші відділення Російського музичного товариства (РМТ), перші приватні музичні класи та школи, народні консерваторії де впроваджувалося навчання гри на народних інструментах, набрав активності самодіяльний рух та ставали відомими імена яскравих виконавців-аматорів, а згодом, й професіоналів.

Також, рубіж XIX–XX століть позначений заснуванням музичних училищ в Одесі (1897 р.), Миколаєві (1900 р.), Херсоні (1905 р.) та консерваторії в Одесі (1913 р.), в яких у різні часи відкривалися відділення народних інструментів, а у консерваторії кафедра народних інструментів.

Початок XX ст. відзначився розвитком української культури в регіоні, зокрема, традицій музикування на українських народних інструментах (бандурі, кобзі, скрипці, сопілці) і в цьому є велика заслуга Миколи Аркаса – громадського діяча, історика, краєзнавця, фольклориста, композитора,

діяльність якого відкривала широкому загалу українську народну культуру на теренах Північного Причорномор'я, у зазначений період.

Постать М. Аркаса увійшла в історію культури України та, зокрема, Північного Причорномор'я, не тільки як автора першої національної опери «Катерина» за однойменною поемою Т. Шевченка, але й як організатора та активного діяча відділення товариства «Просвіта» у місті Миколаєві (1907 р.). Метою товариства на чолі з М. Аркасом була пропаганда української культури, прищеплення любові та поваги у тогочасному суспільстві до національної мови, театру, музики, зокрема до народної поетичної та музичної творчості, піднесення національної свідомості українців.

Витоки музики М. Аркаса беруть свій початок у народній музичній творчості. Музика до його опери «Катерина» побудована на інтонаціях до народних пісень і танців, записаних композитором на Миколаївщині, зокрема у с. Корениха. Так, інструментальний «Козачок» з опери, теж побудований на автентичному танцювальному мотиві та має цікаву обробку [2, с. 14].

Ще у студентські роки М. Аркас захопився кобзарством та став невтомним збирачем народних пісень, які черпав переважно від незрячих бандуристів. Запрошені у різні часи з усієї України, кобзарі і бандуристи бували у

Миколаєві, у домі М. Аркаса, який влаштував «українським Гомерам» – кобзарям публічні концерти, ретельно записував їх твори [2, с. 14].

Протягом тривалого часу М. Аркас мав листування та зустрічався із відомим кобзарем-бандуристом Терентієм Пархоменком, який у 1906 році, після ряду концертів, відправляючись з Причорномор'я додому, подарував м. Миколаєву свою бандуру, що зберігається у нинішній час у краєзнавчому музеї міста. [1, с. 4; 2, с.13; 3, с. 25].

Творчі зв'язки М. Аркаса із українською культурною елітою: письменником Є. Чикаленком, фольклористом Г. Хоткевичем, композитором М. Лисенком, драматургом та театральним діячем М. Кропивницьким, поетесою Л. Українкою та іншими, а також, залучення до культурного життя Причорноморського регіону кобзарів-лірників, бандуристів сприяли розвитку та популяризації української національної культури та, зокрема, традиційного кобзарсько-лірницького мистецтва на Миколаївщині та у Північному Причорномор'ї, наприкінці ХІХ – початку ХХ століть [2, с. 41; 3, с. 13-16].

Джерела і література

1. Макаренко О. П. Музичні традиції та сучасність у фольклорі південноукраїнського краю: навчальний посібник. Миколаїв: МДУ, 2007. 172 с.
2. Мельгерт А. В., Теренова О. В., Худояш Л. О. Музичний аспект культурницької діяльності М. М. Аркаса. *М. М. Аркас: погляд із сьогодення: зб. матеріалів ІІ міжвузівської студентської наук.-практ. конф.* (м. Миколаїв, 24-29 березня 1998 р.). Миколаїв, 1998. 135 с.
3. ДАМО (Держ. архів Миколаївської обл.). Ф. 2852. Оп. №1. Од. зб. 11. 183 с.

Sheremet V. V., Mykolaiv Branch of Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Mykolaiv), vita_vl@ukr.net

The activities of Mykola Arkas in the context of the study of history folk-instrumental arts of the Northern Black Sea

The main sociocultural phenomena that characterize the development of folk and instrumental art of the Northern Black Sea are revealed at the turn of the 19th-20th centuries. The activity is analyzed and the personal contribution of M. Arkas in the formation of national culture and folk-instrumental art in the Black Sea region is determined.

Key words: M. Arkas, Northern Black Sea, folk-instrumental arts, national culture.